

**TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARININ
UYGULANMASINA YÖNELİK İLKE KARARI TASLAĞI**

Sayı : 2018-1
Konu : Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi
İlişkili Standartlar : TFRS 3, TMS 8, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve

I. Ön Bilgi

İşletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin esaslar TFRS 3 *İşletme Birleşmeleri*'nde düzenlenmiştir. TFRS 3'te işletme birleşmesi; “*Bir edinen işletmenin, bir veya daha fazla işletmenin kontrolünü eline geçirdiği bir işlem veya başka bir olay*” şeklinde tanımlanmıştır.

Bununla birlikte, TFRS 3'te ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri; “*Birleşen tüm teşebbüs ya da işletmelerin işletme birleşmesinin öncesinde ve sonrasında aynı kişi veya kişiler tarafından kontrol edildiği ve bu kontrolün geçici olmadığı bir işletme birleşmesi*” şeklinde tanımlanmış olup, TFRS 3'te bu birleşmelerin muhasebeleştirilmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca TFRS 3'ün 2'nci paragrafında ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin bu TFRS'nin kapsamı dışında olduğu belirtilmektedir. TFRS 3'ün bu konu hakkında rehberlik sağlayan hükümleri bulunmakla birlikte, söz konusu hükümlerde muhasebeleştirmeye yönelik bir belirleme yapılmamaktadır (bakınız: TFRS 3 B1-B4 paragrafları).

**II. Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi
Konusunda TFRS Hükümlerinin Değerlendirilmesi**

Yukarıda yer verilen hükümler çerçevesinde, TFRS'lerde ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin özel bir hüküm bulunmadığı görülmektedir. Bu itibarla, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde edinen işletmelerin, TMS 8 *Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar*'ın 10-12'nci paragraflarında yer verilen hiyerarşi çerçevesinde uygun bir muhasebe politikası seçmeleri gerekmektedir.

III. Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilme Esasları

Ülkemiz uygulamasında görülen muhasebe politikalarına ilişkin farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla, TMS 8'in söz konusu paragraflarında yer verilen hiyerarşiye uygun olarak ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde *hakların birleştirilmesi* (*pooling of interest*) yöntemi kullanılır. Bu yöntem gereği;

- i) Edinen işletme, edinilen işletmenin varlık ve yükümlülüklerini birleşme tarihindeki defter değeri üzerinden finansal tablolarına alır. Bu kapsamda aşağıdaki esaslara uyulur:
 - (a) Varlık ve yükümlülüklerin, birleşme tarihi itibarıyla ortak kontrolü elinde bulunduran taraf açısından taşıdığı defter değerleri dikkate alınır. Bu itibarla, edinilen işletmenin kendi finansal tablolarında yer alan defter değerlerinin, ortak kontrolü elinde bulunduran ya da daha üst bir ana ortaklık tarafından hazırlanan konsolide finansal tablolardaki defter değerlerinden farklı olması durumunda, varlık ve yükümlülüklerin konsolide finansal tablolardaki değerleri esas alınır.
 - (b) Yeknesak muhasebe politikalarının uygulanması amacıyla gerekli düzeltmeler yapılır.
 - (c) TFRS 3'te öngörülen satın alma yönteminden farklı olarak edinilen işletmenin varlık ve yükümlülükleri, birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülmez ve edinilen işletmenin birleşme tarihi itibarıyla kendi finansal tablolarında (ya da ortak kontrolü elinde bulunduran veya daha üst bir ana ortaklık tarafından hazırlanan konsolide finansal tablolarda) yer alanlar dışında başka bir varlık veya yükümlülük finansal tablolara alınmaz.
- ii) Edinen işletme, varsa kontrol gücü olmayan payların birleşme tarihindeki değerini, bu payların ilgili olduğu varlık ve yükümlülüklerin defter değerinin oransal payı üzerinden ölçer. Kontrol gücü olmayan paylarda, birleşmeden dolayı meydana gelen değişiklikler TFRS 10 *Konsolide Finansal Tablolar*'a uygun şekilde özkaynak işlemi olarak muhasebeleştirilir.
- iii) Birleşmeyle bağlantılı olarak katılan maliyetler doğrudan kâr veya zarara yansıtılır.

- iv) Edinilen işletmenin geçmiş yıl kârları, diğer kapsamlı gelirleri, kârdan ayrılan yedekleri gibi birleşme öncesi elde ettiği gelir ve giderlerle ilgili özkaynaklarında yer alan kalemler ile edinen işletmenin benzer kalemleri birleştirilir. Bu kalemlerin birleştirilmesinde, edinilen işletmenin özkaynak kalemlerinin birleşme tarihi itibarıyla ortak kontrolü elinde bulunduran taraf açısından taşıdığı defter değerleri dikkate alınır.
- v) Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde şerefiye ortaya çıkmaz.
- vi) Birleşmenin pay değişimi yoluyla gerçekleşmesi durumunda:
- (a) Edinen işletme tarafından ihraç edilen paylar nominal değerleri üzerinden gösterilir. Bu paylara ilişkin herhangi bir ihraç primi finansal tablolara alınmaz.
- (b) Edinen işletme tarafından ihraç edilen payların nominal değerleri ile edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemlerinin (ödenmiş sermaye, paylara ilişkin primler gibi) birleşme tarihindeki defter değerleri arasındaki fark **“Paylara İlişkin Primler”** kalemine yansıtılır.
- vii) Birleşmenin pay değişimi dışındaki şekillerde (örneğin; nakden ödeme yapılması, bedelsiz olarak birleşmenin gerçekleşmesi gibi) gerçekleşmesi durumunda:
- (a) Edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerlerinin ödenen bedeli aşması durumunda oluşan fark **“Paylara İlişkin Primler”** kalemine yansıtılır.
- (b) Ödenen bedelin edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerlerini aşması durumunda oluşan fark **“Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları”** kalemine yansıtılır.
- viii) Ortak kontrolün olduğu raporlama döneminin başı itibarıyla birleşme gerçekleşmiş gibi finansal tablolar düzeltilir ve ortak kontrolün olduğu raporlama döneminin başından itibaren karşılaştırmalı olarak sunulur.
- ix) Ortak kontrole tabi işletme birleşmesi sonucu edinilen bağlı ortaklığın daha sonradan kontrolünün kaybedilmesi durumunda (ortak kontrole tabi bir işletme birleşmesi işlemi dışında) TFRS 10 *Konsolide Finansal Tablolar*'ın ilgili hükümleri uygulanır.

IV. Yürürlükten Kaldırılan Mevzuat

Bu Karar ile 21/07/2013 tarih ve 28714 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kurul Kararı’nın I No’lu Ekinde yer alan “Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi” konulu İlke Kararı yürürlükten kaldırılmıştır.

V. Yürürlük ve Geçiş Hükümleri

Alternatif I

Bu Karar, yayımı tarihinde yürürlüğe girer. Bu Kararda belirtilen muhasebeleştirme esaslarından farklı uygulamaları bulunan işletmeler, söz konusu Kararı TFRS’ler uyarınca geriye dönük olarak uygular ve TFRS’lerde öngörülen açıklamaları yapar.

Alternatif II

Bu Karar, 01/01/2018 tarihinde veya sonrasında gerçekleşen ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde uygulanmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer. Bu tarihten önce gerçekleşen birleşmelerde muhtemel aktif – pasif uyumsuzluğunu gidermek amacıyla “Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi” kaleminde muhasebeleştirilen tutarlar, 01/01/2018 tarihinde veya sonrasında başlayan hesap döneminden başlayarak en fazla 5 hesap dönemi içinde eşit taksitler halinde “Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları” kalemine aktarılarak kapatılır. Ancak edinilen bağlı ortaklığın elden çıkarılması durumunda bu bağlı ortaklıkla ilgili olarak “Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi” kaleminde yer alan tutarlar elden çıkarma anında doğrudan “Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları” kalemine aktarılarak kapatılır.

GEREKÇE

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde ortak kontrolün tanımlanması, birleşme kapsamının belirlenmesi ve birleşmeye ilişkin muhasebeleştirme esaslarının düzenlenmesi konularında 2012 yılından itibaren çalışmalar yürütmekle birlikte, mevcut TFRS'lerde bu konunun kapsam dışında bırakıldığı görülmektedir.

Bu itibarla, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin ülkemizde uygulanacak esaslar 21/07/2013 tarih ve 28714 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olan İlke Kararı ile belirlenmiştir. Bu Kararda bu tür işletme birleşmelerinin TMS 8 *Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar* 'da belirtilen hiyerarşiye uygun olarak US GAAP ve UK GAAP'te yer alan "**hakların birleştirilmesi**" yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilmesi öngörülmüştür.

Bununla birlikte, bu Kararın yayımlanmasının ardından konuyla ilgili olarak Kurumumuza iletilen görüşler çerçevesinde 2013 yılında temel hatları belirlenen bu yöntemin, dünya uygulamalarında da çeşitli farklılıkların görülmesi nedeniyle daha ayrıntılı bir şekilde ele alınması ihtiyacı doğmuş ve söz konusu ihtiyacı karşılayarak uygulamaya yön vermek amacıyla ilgili Kararın revize edilmesine karar verilmiştir.

Bu kapsamda hazırlanan Karar Taslağında "hakların birleştirilmesi" yönteminin uygulanmasında aşağıdakilere ilişkin belirleyici hükümlere yer verilmiştir:

- Edinen işletmenin varlık ve yükümlülüklerinin hangi değerleri üzerinden konsolide edileceği,
- İşletmeler arasında muhasebe politikaları uygulamalarında yeknesaklığın sağlanması amacıyla düzeltmelerin yapılacağı,
- Kontrol gücü olmayan payların birleşme tarihindeki ölçümü,
- Birleşmeyle bağlantılı olarak katılan maliyetlerin ne şekilde muhasebeleştirileceği,
- Edinen ve edinilen işletmenin sermayesini temsil edenlerin dışında kalan özkaynak kalemlerinin (birleşme öncesi gelir ve giderlerle ilgili olan) konsolide edileceği,
- Pay değişimi ve pay değişimi dışındaki yollarla gerçekleşen birleşmeler için ayrı ayrı olmak üzere ortak kontrole tabi işletme birleşmesi nedeniyle oluşacak muhtemel aktif – pasif uyumsuzluğunu dengelemek amacıyla özkaynaklarda hangi kalemlerin kullanılacağı,
- Ortak kontrole tabi işletme birleşmesi ile elde edilen bağlı ortaklıkların sonradan elden çıkarılmasında uygulanacak esaslar.

Dünya uygulamalarına bakıldığında hakların birleştirilmesi yönteminin kullanıldığı birleşmelerde, transfer edilen bedel ile edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemleri arasındaki farkın, özkaynaklar altında hangi kalemden muhasebeleştirileceği konusunda belirsizlikler bulunmaktadır.

IASB, kullanılacak özkaynak kalemiyle ilgili olarak ulusal standart belirleyici kuruluşlar ve düzenleyici otoritelerden ülke uygulamaları hakkında bilgiler toplamış ve genel olarak bu farkın aşağıda belirtilen kalemlerde gösterilmesine ilişkin uygulamaların olduğunu tespit etmiştir:

- “Birleşme Yedeği” (Merger reserve or deficit) kaleminde,
- Sermayenin bir parçası olarak kabul edilen “Paylara İlişkin Primler” kaleminde,
- “Dağıtılmamış Kârlar” (Retained earnings) kaleminde.

Kurumumuz tarafından 2013 yılında yayımlanan İlke Kararıyla ülkemizde uygulama birliği sağlanması açısından söz konusu farkın özkaynaklar altında hangi kalemden muhasebeleştirileceği belirlenmiştir. Bununla birlikte, belirlenen özkaynak kaleminin niteliği ile ortak kontrole tabi işletme birleşmesiyle edinilen bağlı ortaklığın sonradan elden çıkarılması durumunda bu kalemin ne şekilde kapatılacağı hususunda belirsizliklerin olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle bu İlke Kararı Taslağı ile söz konusu farkın mevcut özkaynak kalemlerinden nitelik itibarıyla hangilerinin kapsamına girdiğinin açıkça belirlenmesi ve bu yolla söz konusu kalemin kapatılmasına ilişkin tereddütlerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri, TFRS 3’te belirtilen işletme birleşmelerinden birleşme sonrasındaki durum itibarıyla ayrılmaktadır. Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde edinilen işletmenin pay sahipliğinde bir değişiklik meydana gelmesine rağmen bu işletme ya da bu işletmenin varlık ve yükümlülükleri, birleşme öncesi yapı içerisinde aynı şekilde kalmaktadır. Bu nedenle, edinilen işletmenin birikimli gelir ve giderleri ile ilgili özkaynaklarındaki kalemlerin eliminasyona dahil edilmemesi ve edinen işletmenin ilgili kalemleri ile birleştirilerek konsolide edilmesinin uygun olacağı mütalaa edilmiştir. Dolayısıyla birleşme sonrasında ortaya çıkacak aktif-pasif uyumsuzluğunu dengeleyen farkın, transfer edilen bedel ile edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemleri (edinilen net varlıklar yerine) arasındaki tutar olarak hesaplanması öngörülmüştür.

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri pay değişimi yoluyla gerçekleştiğinde, edinilen işletmenin sermayesini temsil eden kalemleri karşılığında edinen işletme pay ihraç ettiğinden ve birleşen işletmelerden herhangi bir varlık çıkışı olmadığından, oluşan farkın “Paylara İlişkin Primler” kalemine yansıtılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri pay değişimi dışında başka bir yolla gerçekleştiğinde ve edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerleri ödenen bedelden fazla olduğunda, ortak kontrolü elinde bulunduran taraf, edinilen işletmedeki sermaye paylarının bir kısmını edinilen işletmeye aktardığından oluşan farkın yine “Paylara İlişkin Primler” kalemine yansıtılması öngörülmüştür. Ters durumda ortak kontrole sahip olan taraf, edinilen işletmedeki sermaye paylarının defter değerinden daha yüksek bir bedeli birleşen işletmelerin varlıklarından kendi kişisel varlığına aktardığından fark, temettü ödemesine benzer şekilde değerlendirilmiş ve bu farkın “Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları” kalemine yansıtılmasının uygun olacağı kanaatine varılmıştır.

Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde ortaya çıkan aktif-pasif uyumsuzluğunu dengelemek için kullanılan kalemlerin niteliği Taslak'ta açıkça belirlendiğinden, ortak kontrole tabi işletme birleşmesi sonucu edinilen bağlı ortaklığın daha sonradan kontrolünün kaybedilmesi durumunda özkaynaklarda ters kayıtla kapatılması gereken herhangi bir kalem olmayacak ve birleşme sırasında “Paylara İlişkin Primler” ya da “Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları” kalemlerine yansıtılan fark aynı şekilde izlenmeye devam edecektir. Bu bağlı ortaklıklar işletmelerin diğer bağlı ortaklıkları gibi TFRS 10 hükümleri uygulanarak finansal tablo dışı bırakılacaktır.

SORULAR

- 1- Uygulama birliğinin sağlanması açısından hakların birleştirilmesi yöntemine ilişkin bu İlke Kararı Taslağında yer aldığı şekilde ayrıntılı düzenlemelerin yapılmasının gerekliliği hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- 2- Bu Karar Taslağında edinen ve edinilen işletmenin gelir ve giderleri ile ilgili özkaynaklarında yer alan kalemlerin (geçmiş yıl kârları, diğer kapsamlı gelirleri, kârdan ayrılan yedekleri gibi) konsolide edilmesi öngörülmüştür. Bu nedenle aktif-pasif uyumsuzluğunu gidermek amacıyla oluşan farklar, transfer edilen bedel ile işletmenin sermayesini temsil eden zkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerleri arasındaki farklardır. Farkların bu şekilde hesaplanması yaklaşımı sizce uygun mudur? Yoksa aradaki farkın transfer edilen bedel ile edinilen net varlıkların defter değerleri arasındaki fark olarak mı hesaplanması gerektiğini düşünmektesiniz?
- 3- Söz konusu farkların muhasebeleştirme esasları belirlenirken birleşmelerin pay değerini yoluyla veya pay değerini dışındaki yollarla gerçekleşmesi şeklinde ikiye ayrılarak ele alınması hususundaki görüşleriniz nelerdir?
- 4- Mevcut İlke Kararında belirlenmiş olan “Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi” kalemi yerine yeni İlke Kararı Taslağında ngrlen “Paylara İlişkin Primler” ya da “Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları” kalemlerinin kullanılmasına ilişkin değerlendirmeleriniz nelerdir?
- 5- “Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi” kaleminin kullanılması durumunda, söz konusu kalemin ilgili bağlı ortaklık elden çıkarıldığında nasıl kapatılması gerektiği hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- 6- Yürürlük ve Geçiş hükümlerinde yer verilen alternatiflere ilişkin değerlendirmeleriniz nelerdir? Hangi alternatifin uygulanması sizce daha uygundur ya da konuya ilişkin başka önerileriniz bulunmakta mıdır?